

The journal has had 7 points in Ministry of Science and Higher Education parametric evaluation. Part B item 755 (23.12.2015).
755 Journal of Education, Health and Sport eISSN 2391-8306 7

© The Author(s) 2016;

This article is published with open access at Licensee Open Journal Systems of Kazimierz Wielki University in Bydgoszcz, Poland

Open Access. This article is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author(s) and source are credited. This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

This is an open access article licensed under the terms of the Creative Commons Attribution Non Commercial License (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/>) which permits unrestricted, non commercial use, distribution and reproduction in any medium, provided the work is properly cited.

The authors declare that there is no conflict of interests regarding the publication of this paper.

Received: 02.11.2016. Revised 22.11.2016. Accepted: 30.11.2016.

FORMATION OF THE PROCESSUAL COMPONENT OF FUTURE BORDER GUARD OFFICERS' READINESS FOR PHYSICAL EDUCATION OF PERSONNEL

A. Melnykov, L. Rybak

**National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine named after
Bogdan Khmelnytskyi, Ukraine**

Abstract

The data on the state of formation of communication and organizational abilities as components of the processual component of the readiness of future border guard officers to physical education of personnel was obtained and analyzed. The study was attended by 128 cadets who were completing their studies at a specialized institution of higher education. To establish the state of formation of the procedural component of their readiness for the physical education of personnel, a questionnaire, proposed by specialists, was used. It was established that the use of the current content of physical training and the traditional approach to the organization and implementation of this process during the study allows 55.8% of graduates to achieve a high level of processual readiness for the physical education of personnel. 5.4% of future officers of the border guard service showed middle level, the rest 38.8% - low and lower than the average level of the processual readiness formation. The obtained data testify to the need to improve the organization, approaches to formation and implementation of the content of the physical training of future officers of the Border Guard Service during their study in a specialized institution of higher education. This will increase the number of graduates with high and higher than the average level of processual readiness for the physical education of personnel.

Keywords: processual readiness, physical education, future officers, specialized institution of higher education, border guard service.

Poziom kształtowania w przyszłych oficerów służby granicznej komponentu procesualnego gotowości do wychowania fizycznego personelu

A. Melnykov, L. Rybak

B.

Anotacja

Otrzymano i przeanalizowano informacje o poziome kształtowania umiejętności komunikacyjnych i organizacyjnych jako składników komponentu procesualnego gotowości przyszłych funkcjonariuszy służby granicznej do wychowania fizycznego personelu. W badaniu wzięło udział 128 kadetów, którzy ukończyli studia w uczelni wyspecjalizowanej. Aby ustalić poziom kształtowania w nich komponentu procesualnego gotowości do wychowania fizycznego personelu, wykorzystano ankietę zaproponowaną przez specjalistów. Ustalono, że korzystanie z aktualnej zawartości treningu fizycznego i tradycyjnego podejścia do organizacji i realizacji tego procesu podczas studiów pozwala 55,8% absolwentów osiągnąć wysoki poziom gotowości procesualnej do wychowania fizycznego personelu. 5,4% przyszłych funkcjonariuszy służby granicznej to średni poziom, a reszta 38,8% - niski i niższy niż średni poziom gotowości procesualnej. Uzyskane dane potwierdzają potrzebę udoskonalenia organizacji, podejścia do tworzenia i zrealizowania treści wychowania fizycznego przyszłych funkcjonariuszy straży granicznej podczas studiów w uczelni wyspecjalizowanej. To zwiększy liczbę absolwentów o wysokim i wyższym niż przeciętny poziomie gotowości procesualnej do wychowania fizycznego personelu.

Słowa kluczowe: gotowość procesualna, wychowanie fizyczne, przyszli oficerowie, uczelnia wyspecjalizowana, służba graniczna

СФОРМОВАНІСТЬ У МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОМПОНЕНТУ ГОТОВНОСТІ ДО ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ

А. Мельніков, Л. Рибак

**Національна академія Державної прикордонної служби України імені Богдана
Хмельницького**

Анотація

Одержано та проаналізовано дані про стан сформованості комунікаційних та організаторських здібностей як складових процесуального компоненту готовності майбутніх офіцерів прикордонної служби до фізичного виховання особового складу. У дослідженні взяли участь 128 курсантів, які завершували навчання в спеціалізованому закладі вищої освіти. Для встановлення стану сформованості в них процесуального компоненту готовності до фізичного виховання особового складу використовували опитувальник, запропонований фахівцями. Встановили, що використання чинного змісту фізичної підготовки і традиційного підходу до організації та реалізації цього процесу під час навчання дозволяє 55,8 % випускникам досягти високого рівня процесуальної готовності до фізичного виховання особового складу. 5,4 % майбутніх офіцерів прикордонної служби відзначалися середнім рівнем, решта 38,8 % – низьким і нижчим від середнього рівнями сформованості процесуальної готовності. Одержані дані засвідчують необхідність удосконалити організацію, підходи до формування і реалізації змісту фізичної підготовки майбутніх офіцерів прикордонної служби під час навчання в спеціалізованому закладі вищої освіти. Це сприятиме збільшенню кількості випускників із високим та вищим від середнього рівнями процесуальної готовності до фізичного виховання особового складу..

Ключові слова: процесуальна готовність, фізичне виховання, майбутні офіцери, спеціалізований вищий навчальний заклад, прикордонна служба.

Постановка проблеми. Здійснення офіцерами Державної прикордонної служби України (надалі – прикордонної служби) фізичного виховання особового складу в повній мірі є педагогічним процесом [1; 7; 8; 10; 17; 36]. У зв'язку з цим підготовка таких офіцерів до означеного процесу під час навчання у спеціалізованому закладі

вищої освіти повинна здійснюватися з урахуванням інноваційних підходів, шляхів, методів, що пропонується педагогікою професійної освіти [3; 4; 11; 16; 35].

Дані спеціальних досліджень свідчать, що результат підготовки фахівців із фізичного виховання на сучасному етапі розглядається як готовність індивіда до професійної діяльності, що передбачає сформованість мотиваційно-ціннісного, когнітивного, процесуального, особистісного й рефлексивного компонентів [6; 12; 14; 15]. Згідно рекомендацій дослідників професійної освіти майбутніх фахівців фізичного виховання [2; 18; 21; 22; 33; 34] та військової педагогіки [5; 16; 20] основним критерієм процесуальної готовності є здатність до комунікації та організаторські здібності.

Проте, дотепер практично відсутні дослідження, спрямовані на встановлення особливостей формування такої готовності та результатів цього процесу в майбутніх офіцерів прикордонної служби. Наявні розглядають загальні тенденції [19; 29; 37] або лише окремі аспекти порушеної проблеми професійної педагогіки [24; 26; 28]. Взагалі відсутні дослідження стану сформованості основних компонентів готовності майбутнього офіцера прикордонної служби до фізичного виховання особового складу. Зазначене засвідчує про актуальність обраної теми та необхідність проведення подальших досліджень у визначеному науковому напрямі.

Методи та організація дослідження. Дослідження було проведене для визначення стану сформованості процесуального компоненту готовності майбутніх офіцерів прикордонної служби до фізичного виховання особового складу при використанні чинного змісту цього процесу під час навчання у спеціалізованому закладі вищої освіти. Для досягнення поставленої мети було використано комплекс адекватних методів дослідження, а саме:

із загальнонаукових – аналіз, систематизацію, узагальнення; психодіагностичних – методику В. Синявського та Б. Федоришина [27]; педагогічних – спостереження; математичної статистики – основних статистик [31; 32].

Щодо організації дослідження, то вона передбачала проведення опитування, використовуючи 40 питань, що становлять основу зазначеної методики. В опитуванні було задіяно 128 курсантів випускового курсу, кожний згідно результату одержав певну кількість балів. На підставі такого балу визначали здатність до комунікації та організаційних здібностей. Оцінювання передбачало п'ять рівнів, а саме: 5 балів – високий; 4 бали – вищий від середнього; 3 бали – середній; 2 бали – нижчий від середнього; 1 – низький.

Результати дослідження. У найбільш загальному вигляді одержані дані свідчили, що перед початком безпосередньої професійної діяльності у підпорядкованому підрозділі кожний майбутній офіцер прикордонної служби відзначався певним рівнем процесуальної готовності до фізичного виховання особового складу. Передусім відзначаємо, що згідно підсумкового результату тільки у 60 майбутніх офіцерів або 47,2 % від усіх, що закінчували спеціалізований заклад вищої освіти, процесуальна готовність відповідала високому рівню (табл. 1).

Таблиця 1

Стан сформованості процесуальної готовності майбутніх офіцерів прикордонної служби до фізичного виховання особового складу наприкінці навчання в спеціалізованому закладі вищої освіти

Рівень	Бал	Кількість респондентів (n=128)	
		абсолютна	у %
<i>комунікативні здібності</i>			
Високий	5	62	48,5
Вищий від середнього	4	12	9,4
Середній	3	9	7,0
Нижчий від середнього	2	6	4,7
Низький	1	39	30,4
<i>організаторські здібності</i>			
Високий	5	59	46,0
Вищий від середнього	4	10	7,8
Середній	3	5	3,9
Нижчий від середнього	2	1	0,8
Низький	1	53	41,5
<i>середній результат за обома складовими</i>			
Високий	5	60	47,2
Вищий від середнього	4	11	8,6
Середній	3	7	5,4
Нижчий від середнього	2	4	2,8
Низький	1	46	36,0

Іншими словами, лише означена кількість випускників повністю відповідала характеристикам, визначеним змістом процесуального критерію.

Якщо до зазначеної кількості додати також 8,6 % майбутніх офіцерів, у яких рівень процесуальної готовності до здійснення фізичного виховання з особовим складом знаходився на вищому від середнього рівні, то тоді можна відзначити наступне. Загалом 55,8 % були практично повністю готові зреалізувати на належному

рівні фізичне виховання в підпорядкованому підрозділі. У інших 44,2 % випускників стан процесуальної готовності до фізичного виховання особового складу відрізнявся від вищезазначеного. Зокрема 46 випускників або 36 % досягли тільки низького рівня процесуальної готовності до фізичного виховання особового складу під час професійної діяльності. Водночас 2,8 % відзначалося нижчим від середнього рівнем такої готовності, що разом із кількістю низьких оцінок становило 38,8 % респондентів. Тобто, реалізація цими випускниками в підпорядкованому підрозділі фізичного виховання забезпечить невисоку якість вирішення певних завдань професійної підготовки особового складу. Щодо решти 5,4 % респондентів, то їхня процесуальна готовність відповідала середньому рівню. Значною мірою це зумовлювало аналогічний результат військово-професійного становлення особового складу під керівництвом цих офіцерів.

Більш детальний аналіз одержаних даних вияв, що високого рівня розвитку комунікативних та організаторських здібностей наприкінці навчання в спеціалізованому закладі вищої освіти досягло відповідно 48,5 % та 46 % респондентів, а вищого від середнього рівня – 9,4 % та 7,8 %. Іншими словами, в обох випадках одержані дані між собою практично не відрізнялися, що вказувало на необхідність однаково часто використовувати засоби і методи, котрі є високо ефективними в розвитку як комунікативних, так і організаторських здібностей майбутніх офіцерів прикордонної служби до здійснення фізичного виховання особового складу.

Обговорення результатів дослідження. Проведеним дослідженням встановили існування значного резерву для поліпшення стану готовності майбутніх офіцерів прикордонної служби до фізичного виховання особового складу. Одним із перспективних шляхів вирішення такого завдання є конкретизації напрямів, за якими у процесі фізичної підготовки майбутніх офіцерів прикордонної служби потрібно здійснювати пріоритетний вплив. У зв'язку з цим відзначили необхідність на більш ранньому етапі навчання здійснювати моніторинг розвитку означених здібностей. Необхідно враховувати також одержані дані в аспекті посилення уваги до тієї частини майбутніх офіцерів, у яких стан розвитку таких здібностей є низьким або нижчим від середнього: кількість таких становила 38,8 %.

Безпосередньо пов'язана з компетенціями майбутніх офіцерів прикордонної служби така методологічна категорія, як готовність здійснювати певний вид професійної діяльності. Так за інформацією окремих дослідників [9] готовність передбачає стійке об'єднання декількох компонентів, зокрема мотиваційного,

орієнтаційного, операційного, вольового, оцінювального. При цьому, мотиваційний компонент готовності майбутніх офіцерів прикордонної служби до реалізації різних видів професійної діяльності забезпечують: позитивне ставлення, інтерес до професії, інші пов'язані з цим мотиви [23; 25]. Основу орієнтаційного компоненту готовності майбутніх офіцерів прикордонної служби становлять знання й уявлення про умови, особливості, вимоги до особистості професійної діяльності. Операційний компонент їх готовності передбачає володіння способами і прийомами професійної діяльності, а також знаннями, навичками, вміннями, здійснювати аналіз, синтез, порівняння, узагальнення тощо [26; 29]. Вольовий компонент готовності офіцерів прикордонної служби передбачає самоконтроль, спроможність керувати діями, що становлять зміст професійної діяльності [9; 30]. Оцінювальний компонент таких офіцерів містить самооцінку професійної підготовленості та відповідність процесу вирішення професійних завдань оптимальному алгоритму. Достатня виразність цих компонентів, тобто високий рівень сформованості кожного, та їх міцний взаємозв'язок є об'єктивними показниками професійної психологічної готовності індивіда до професійної діяльності, у тому числі до активності, самостійності, творчості [13; 14].

Незважаючи на використання в нашому дослідженні іншої структури готовності (процесуальний, мотиваційно-ціннісний, рефлексивний, когнітивний, особистісний компоненти), одержані дані узгоджувались з висновками вищезазначених авторів. Так, підтверджено міцний взаємозв'язок компонентів готовності, зокрема комунікативних і організаторських здібностей майбутніх офіцерів прикордонної служби. Водночас встановили, що кількість оцінок певного рівня за стан розвитку комунікативних і організаторських здібностей між собою не відрізнялася. Одержані дані не протирічили інформації інших дослідників [5; 20; 25; 29] про значний резерв для вдосконалення процесу підготовки майбутніх офіцерів прикордонної служби.

Висновки

1. Використання чинного змісту фізичної підготовки і традиційний підхід до організації та реалізації під час навчання майбутніх офіцерів прикордонної служби сприяє тому, що тільки 55,8 % випускників досягає високого рівня процесуальної готовності до фізичного виховання особового складу, 5,4 % – середнього, а решта 38,8 % – низького і нижчого від середнього рівнів.

2. Одержані дані свідчать про значний резерв удосконалення процесу підготовки майбутніх офіцерів прикордонної служби до фізичного виховання

особового складу та необхідність здійснення такої підготовки засобами і методами фізичного виховання.

Подальші дослідження необхідно спрямувати на вивчення стану сформованості інших компонентів готовності майбутніх офіцерів прикордонної служби до фізичного виховання особового складу.

Література:

1. Авторські педагогічні технології в освітньо-виховному середовищі вищої школи: колективна монографія. Вінниця: Нілан-ЛТД, 2015. 180 с.
2. Ажиппо О. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності у загальноосвітніх навчальних закладах: дис... д-ра пед. наук. 13.00.04. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків, 2013. 494 с.
3. Андрущенко В. П., Бондар В. І. Модернізація педагогічної освіти відповідно до викликів ХХІ століття. Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. 2010. Вип. 128. С. 12-20.
4. Афонін В. М., Петрук А. П. Професійно-педагогічні уміння та навички випускника ВВНЗ щодо проведення роботи з фізичного виховання. Мат. Міжнар. наук.-метод. конференції «Вдосконалення системи фізичної підготовки у ЗСУ в умовах сьогодення та приведення її до сумісності зі стандартами армій країн-членів НАТО». 2016. С. 136-139.
5. Балагур Л. О. Підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників до управління основними підрозділами охорони державного кордону: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Нац. академія Держ. прикордон. служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2015. 20 с.
6. Бойко О. В., Литвиновський Є. Ю., Руденко М. В. Педагогічні аспекти управління процесом виховання військовослужбовців: навч.-метод. посібник. Київ: НАОУ, 2004. 183 с.
7. Військове виховання: історія, теорія та методика: навч. посібник. За ред. В. В. Ягупова. Київ: Вища школа, 2002. 569 с.
8. Волков В. Л. Основи теорії та методики фізичної підготовки студентської молоді: навч. посібник. Київ: Освіта України, 2008. 256 с.
9. Гаркуша С. В. Поняття та компоненти професійної готовності майбутніх учителів до педагогічної діяльності. Вісник Чернігівського нац. пед. ун-ту. Педагогічні науки. 2013. Випуск 110. С. 198-201.
10. Гладков Г. И. Педагогическая теория и практика подготовки рядового и

сержантского состава вооруженных сил США: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.01. НИИ педагогики АПН СССР. М., 1990. 20 с.

11. Гончаренко С., Кушнір В. Методологічні особливості наукових поглядів на педагогічний процес: від репродуктивної педагогіки до педагогіки творчо-креативної. Педагогічна освіта і освіта дорослих: Європейський вимір. 2008. С. 41-65.

12. Данилко М. Т. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх вчителів фізичної культури: дис.... канд. наук з фіз. виховання та спорту: 24.00.02. Волинський нац. ун-т імені Лесі Українки. Луцьк, 2000. 190 с.

13. Докучаєва В. В. Теоретико-методологічні засади проектування інноваційних педагогічних систем: дис... д-ра пед наук: 13.00.01. Луганський нац. пед. ун-т імені Тараса Шевченка. Луганськ, 2007. 481 с.

14. Дубасенюк О. А. Професійна педагогічна освіта: методологія. теорія, практика: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2015. Т. 1. 400 с.

15. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи: монографія; ред. П. Ю. Саух. Житомир Вид-во ЖДУ імені І. Франка, 2011. 443 с.

16. Іщенко Д. В. Військова педагогіка: навч. посібник. Хмельницький: Видавництво НАПВУ, 1998. 157 с.

17. Кабачков В. А., Полиевский С. А., Буров А. Э. Профессиональная физическая культура в системе непрерывного образования: науч.-метод. пособие. М.: Сов. спорт, 2010. 296 с.

18. Ковальчук В. І. Професійний розвиток учителів: зарубіжний досвід. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/porivnyalna-pedagogika/485-profesijnij-rozvitok-uchiteliv-zarubizhnij-dosvid>.

19. Криворучко І. Я. Критерії, показники та рівні сформованості універсальних компетенцій у майбутніх офіцерів-прикордонників. Наук. вісник Чернівецького ун-ту. Серія: Педагогіка та психологія. 2011. Випуск 5. С. 93-103.

20. Кучеренко А. А. Педагогічні основи вдосконалення професійної підготовки прикордонників в умовах службової діяльності: автореф. дис.... канд. пед. наук: 13.00.04. Нац. акад. державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2005. 16 с.

21. Лодатко Є. О. Моделювання педагогічних систем і процесів: монографія. Слов'янськ: СДПУ, 2010. 148 с.

22. Лойко О. М. Використання досвіду збройних сил північноатлантичного альянсу в удосконаленні системи фізичної підготовки в збройних силах України. Молода спортивна наука України . 2006. Випуск 10, Т. 1. С. 360-365.

23. Магась Г. А. Мотивація як механізм управління персоналом у сфері охорони державного кордону: дис... канд. наук з держ. управління: 21.07.05. Нац. акад. державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2014. 258 с.

24. Марюнда І. І. Професійно-особистісна фізична підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Нац. академія Держ. прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2011. 20 с.

25. Мацішин М. О. Педагогічна технологія професійного становлення майбутніх офіцерів Державної прикордонної служби України: дис.... канд. пед. наук: 13.00.04. Нац. академія Держ. прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2007. 214 с.

26. Мішенюк Р. М. Розвиток професійної компетентності майбутніх магістрів управління органами охорони державного кордону у процесі фізичної підготовки: автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.04. Нац. академія Держ. прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2015. 20 с.

27. Профконсультационная работа со старшеклассниками. Под ред. Б. А. Федоришина. Киев: Радянська школа, 1980. 158 с.

28. Романчук С. В. Фізична підготовка курсантів військових навчальних закладів Сухопутних військ Збройних сил України: монографія. Львів: АСВ, 2012. 367 с.

29. Ставицький О. М. Теоретичні та методичні засади професійного виховання майбутніх офіцерів-прикордонників: автореф. дис... д-ра пед. наук: 13.00.07. Нац. академія Держ. прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького. Хмельницький, 2015. 39 с.

30. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2003. 442 с.

31. Шиян Б. М., Єдинак Г. А., Петришин Ю. В. Наукові дослідження у фізичному вихованні та спорті: навч. посібник. 2-е вид., стереотип. Кам'янець-Подільський: Рута, 2013. 280 с.
32. Bryman, A. (2015). *Social research methods*. London: Oxford university press.
33. Grygus I., Jewtuch M. Wpływ zaproponowanej metodyki wychowania fizycznego na stan funkcjonalny studentów. *Journal of Health Sciences (J of H Ss)* 2013; 3(9), 417-426.
34. Grygus I., Mykhaylova N. Wpływ ruchowej aktywności na stan zdrowia studentów. *Journal of Health Sciences (J of H Ss)* 2013; 3 (5): 649-656.
35. Grygus, I., & Kucher, T. (2013). Optimizing the level of the physical health of the students with a glance of the type of autonomic nervous system. *Physical Education of Students*, 17(3), 26-30. <https://doi.org/10.6084/m9.figshare.662556>
36. Moshynsky V., Mykhaylova N., Grygus I. Podwyższony poziom zdrowia przez stosowanie się do zdrowego stylu życia. *Journal of Health Sciences*. 2013; 3 (10): 123-132.
37. Sliusarchuk, V., Iedynak, G. (2015). Physical education of future woman-officers of the state border service for formation of readiness to physical self-development at academy education as a pedagogical problem. *Journal of Education, Health and Sport*, 5(7), 690-698. doi <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.2539671>